

Pest, június 25-kén 1854.

A 'Vasárnapi Ujság' hetenként egyszer egy nagy negyedréti íven jelenik meg. — Előfizetési díj helyben: július—decemberi folyamra azaz: hat hónapra 1 pft. Házhöz küldve 1 ft. 30 kr. p. p. — Postán elküldve minden egyéb költség nélkül: július—decemberi folyamra azaz: hat hónapra 1 ft. 30 kr. pp. — Az előfizetési díj az alulírt kiadókhoz bérmentve utasítandó. — Landerer és Heckenast, kiadók (Egyetem-utca 4. sz. a.).

Ira Aldridge (olvasd : Ájra Eldridzs).

A fekete is ember! Nálunk bizonyosan senkisémm fog kételkedni e mondat valóságán, de a föld tulajdonos oldalán, Amerikában milliók vannak, kik a szerencsét nem tartják emberi lénynek, hanem lelketlen baromnak; a kit adni venni, munkára hajtani, korbácsolni lehet, mint a lovat, mint a bivalyt, mellyek fölött úrrá tette az embert a természet.

Pedig, ha nyitva állana e faj előtt a művelődés tere, ha ok is járhatnának iskoláinkba, felvételnének a társadalomba: ki tudja nem mulnák e fölé sok tekintetben a már nagyon is halványodni kezdő fehér fajt?

E sejtelmünknek egyik erős bizonyossága azon egyéniség, kit jelen képünk ábrázol. Ez egy szerencsén fejedelmi család utóda, kinek atyja mint rabszolga eladott Amerikában. Fiának sikerült Angliába menekülni, s ott magát a színművészetben töké-

letesíteni. Jelenleg ő egyike Európá leghíresebb művészeinek, kit mindenütt a legnagyobb elragadtatással fogadják.

Az ő példája kiáltó tanubizonyossága annak, mire volna képes e faj, ha a legdurvább, a legigazságtalanabb járom alól felszabadítatnék.

Hogy nemcsak testi ügyesség, nemcsak utánzási tehetség az, mi őt kitünteté, arra elég egy vonást felemlítenünk életéből.

Nemrég egy néger rabszolgasalád Amerikában szökésben utolérte, s a törvények szerint át kelle adatnia ismét zsarnok gazdájának. Ira Aldridge ezt megtudta és saját fáradsággal szerzett keresményét elküldé értük, hogy azon váltsák ki őket zsarnokuktól s tegyék szabaddá.

Az illy vonások csak nagy és nemes lelkű tanúsítanak, s Isten elleni bűn, hogy illy nemes tulaj-

donokkal bíró fajt embertársai a barmok osztályába soroznak.

A méregevről.

Olvasóink emlékezni fognak dr. *Tschudi* nevére, kinek „*Die Alpenwelt*” című nagyírú munkájából egy kis mutatványt közöltek a lapok a „Havasi sas” ismertetésében. E jeles természettudós 1851-ben, a Wittelshofer Lipót pesti hazánkfiá által Bécsben, nagy gonddal szerkesztett orvosi heti lapban, a méregevről egy igen érdekes és a természetvizsgálók figyelmét nagy mértékben foglalkodtató cikket közölt. Bennünket e tünémeny szintén érdekel, miután a méregevről közvetlen közelünkben laknak. Ezért közöljük a jeles természettudós cikkét mi is.

Alsó-Ausztria és Stiriának főképp Magyarországgal határos hegyvidékein, különösen a földnép között, az *arszenikum-evés* *) veszélyes szokása uralkodik. **) Az arsenikumot e méregevről Hedri (Hidri, Hidrich, — Husterrauch) nevezet alatt, vándorló fűgyűjtők, házalók útján nyerik, kik azt a magyarországi üveggyárak munkásaitól, vagy barom orvosoktól, kuruzslóktól stb. vásárolják.

E veszélyes élvezetnél két célra törekszik a méregevről. Az egyik cél, hogy egészséges, friss külsőre és a *testesség*, a testkedvesség bizonyos fokára tehesse szert. Ennélfogva, mint számtalan példa mutatja, e vidékeken a parasztnők és leányok, merő tetszésvágyból e módhoz folyamodnak a külső szépség emelésére, mert e vidék fogalma szerint a szépség a test teljével, hizásával kezdődik. És különös, hogy ép ez ifjú méregevről-nél mutatkozik leghathatóbb sikere e veszélyes szokásnak, miután külsejük a méregevről-élés után a legvirágzóbb arczszínezetet s a legépebb egészséget mutatja. De míg a méregevről-élés eredménye is van, hány élet esik áldozatul addig? a méregevről-éléssel visszaélés hány ifjú életet dönt a sirba. A számtalan példa közül csak egyet említek. Egy egészséges, de sovány nőcselédet ismertem, ki szeretőjét virágzóbb külső által akarta magához szoroson kötni; az általa is ismert módhoz folyamodott s hetenkint néhányszor arsenikumot evett. A kívánt eredmény el nem maradt; néhány hónap múlva testesedni kezdett, orczái kivirítottak s nem sokára majdnem úgy nézett ki, a millyennek ohajtá őt szeretője. Hogy a hatást emelje, vigyázatlanul az arsenikum-adagokat nagyobb mértékben szedte be s hiúságának áldozata lett. A megmérgezés legkinosb fájdalmai közt halt meg. És valóban az arsenikum-evéssel visszaélés áldozatai, főképp az ifjabb nemzedék között, igen gyakoriak. Minden lelkipásztor emlékezik e vidékeken a megmérgezés gyakori esetére, s a nálok gyűjtött tapasztalások nevezetes, sajátságos resultatumokat mutathatnak fel. Az arsenikum birtokát tiltó törvénytől félelem, vagy a tény veszélyességének ismerete miatt titkolják-e el a méregevről veszélyes élvezetüket? De míg egy részről a méregevről-élés lehetőleg titokban üzetik, a megmérgezés által okozott halálesete is nagyon ritkán jelentetik fel. A hatóság figyelme nem lehet eléggé éber, főképp azok irányában, kik a méregevről-élés kereskedést üznek.

A másik cél, melyet a méregevről elérni akarnak, hogy (mint ők magokat kifejezik) „*légiebbé*” válljanak, azaz hogy a hegymászásnál testük megkönnyüljön az elősegített kipárolgás által. Minden hegyi út előtt, egy morzsányi arsenikumot vesznek be e hegylakosok. Ennek folytában, mint előttem többen állíták, a legmagasb hegyet a legkönnyebben másszák meg, mi-

dön ez előkészület nélkül egyébkor, illy utat fárasztó lélekzetvétellel tehetek meg.

Azon adag, mellyel a méregevről e veszélyes szokást kezdi, több méregevről vállomása szerint, mintegy lencse nagyságú, sulyra nézve tehát félszemernél kevesebb. E mennyiségnél maradnak egy jó ideig, azt hetenkint néhányszor éhgyomorral véve be, míg lassanként megszokván, vigyázva és fokoként nagyítják ez adagot, a mint t. i. az előbbi adag hatni megszűnt. E progressióban akként haladnak, hogy egy általam ismert 60 éves földműves, rendszeren 4 szemer (gran) arsenikumot vesz be. Több mint 40 éve annak, hogy ez atyjáról öröklött életmódot követi, melly hagyományképp maradand faira is.

Meg kell jegyezni, miként valamint ennél, úgy a többi méregevről-nél sem tűnik fel a mireny-senyv nyoma, valamint hogy a chronikus mirenymérgezés symptomái olly egyéneknél, kik a méregevről-élést testalkatuk és a megszokás erejéhez mérik, soha sem mutatkoznak; azonban meg kell szintén jegyezni, hogy a mint e méregevről-élés arsenikum-hiány vagy más ok miatt félbeszakittatik, olly kórállapot lepi a méregevről-t, melly a kis-mértékbeni megmérgezés következtésével egészen hasonló, u. m. nagy kedvetlenség, a környezet iránti közömbösség, félnétség, az emésztési szervezet megbomlása, étvágyvesztés, a telgyomruság lankasztó érzete, reggelenként hányásra kényszerítés, nyálkaömlés, a gyomor, száj és üreg égése, a nyeldekli görcsös összorítás, csikarás és különösen lélekzeti bajok. E jelenségek ellen rögtön csak egy szer használ a méregevről-nél, a méregevről-éléshez visszatérés.

A méregevről e hegylakóknál nem válik *szenvedélylyé*, mint a mákony (opium) evés keleten vagy a betel-rágás Indiában és Polynesiában, vagy a coco rágása Peruban, hanem mint látjuk, ha egyszer elkezdett, *szükséggé* válik.

Sok helyt azonban, arsenikum helyett a méregevről más mérget használnak. Ez a *highalvag* (sublim Merc. corosivus, Quecksilber-sublimat) minek alkatrésze higany (kéneső) és halvány (chlor). Emlékeztünk még azon brussai mákonyevőre, ki, mint ezt az angolkövet igazolá, mákonyával naponként 40 szemer highalvagot evett meg. Roppant mennyiség. A szokás hatalmát igazolja és eszünkbe juttatja Mithridates esetét. A perui hegyi lakosok nagy mértékben élnek a highalvaggal és Boliviában az e méregevről-élés még gyakoribb, még elterjedtebb, hol a highalvag az indusok piacán az élelmi cikkek között árultatik.

Még megjegyezhetjük miként az arsenikumnak Bécsben is sok fogyasztója van, és pedig az urasági kocsisok közt, kik lovakat hizlalják e méregevről, s az annyira kedvelt zabolatajtékzást idézik elő. A lovak sebes hizása és rendkívül fényes szőre innen származik, mit mindenki könnyen észrevehet az illy lovak dus tajtékáról. A kocsisok e célra egy kis vászondarabban egy borsónyi mirenydarabot kötnek a zabolára. Mint fent érintettük, a mireny a nyálka gyors képezését előmozdítja. A hegylakosok közt igen elterjedett azon szokás, hogy ha a lovakkal hosszú hegyutat tesznek, az utolsó abrakba egy bizonyos adag mireny vegyítetik. *) E gyakorlat üzetik éveken át minden káros következtés nélkül; azonban ha a ló olly birtokos kezére kerül, ki a lótól e különös étetést megvonja, a ló husát elveszti, kedvtelen, fáradt lesz s a legjobb tartás mellett sem veheti többé fel magát. **)

Pompéry.

Rövid életrajzok.

I. Miklós czár.

Született 1796. június 25-én. Harmadik fia volt Pál orosz czárnak, és Mária Feodorowna czárnénak, egy württembergi her-

*) Az arsenikum magyar neve: mireny, köznyelven: egérkő. Erős mérge. A vegyészek egy része által az érczekhez, más része által a vegy-elemekhez soroltatik, miután részint az érczek fényével, specifikus sulyával, meleg- és delezetető tulajdonsáival bír, részint pedig vegyrokonságaira nézve, az egyszerű vegyész elemekhez tartozó *villósos* (phosphor) hasonlít. A mireny a kék mirecsben (Speisekobaltban) tisztán, minden vegyület nélkül találatik, a mirkovandban (Arszenikus) és mirkénegben (Auripigmentumban) azonban már más testekkel vegyületben kerül elő. A horgany- (Zink-) és kékeny-érczek (kobalterze) perkelésénél a mireny az ugynevezett mérgefogókban száll le, előbb a lég oxygen részével egyesül. A mireny zöldfestékek készítésére használtatik, minélfogva előállítás mirkovandból nagy mérvben történik.

**) *Tschudi* megjegyzi, miként e balszokás elterjedésének határait nem ismeri, s hogy itt csak azon vidékekről szól, hol e szokás léteztését tapasztalá. Meglehet tehát, hogy használnak e vidékekkel határos hegyi tájain is nyomaira fogna akadni az észlelő természettudós, e veszélyes szokásnak. De míg tudósaink új bogárne-meket gyártanak, lepék után futkosnak, vagy az Attila és Balambér sarkantyuján támadt rozsdá oxydhydrátjáról vagy történeti becséről értekeznek, az illy nevezetes tünémenyek elkerülék rendszeren figyelmüket.

*) A lócsiszárok, midőn a vásárra sietve s így párolgó lovakkal érkeznek, „a párolgás szüntetésére” többnyire *ólomsöréte* használnak, mellyet a lóval $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$ fontnyi adagban nyeletnek el. Ugy látszik, hogy az ennek folytában néhány napig tartó hatás, a sörét mirenytartalmától származik, miután mint tudjuk, a sörétkészítésnél az ólom 1^0 fehér arsenikummal (egérkővel) vegyítetik, hogy az ólom a csepp-alak felvételére képesebbé tétessék.

**) Igen tanácsos minden lótarató gazdára nézve, hogy minden új kocsis ladját és lehető rejtkeket motozás alá vegye. Sokszor nagy mennyiségben találhatni náluk arsenikumot, mi már sok kíváncsi és e mérget nem ismerő cselédárának okozá halálát.

czegnőnek. Nevelője Lamsdorf tábornok volt. Nagy szeretettel tanulta a hadi tudományokat, különösen az erődítést; azonkívül sokat foglalkozott a zenével, mellyben annyira vitte, hogy egy időben maga is szerzett hangműveket. Miután 1815-ben a francia háborúk bevégezték, Európa több országait látogatta meg, többi között Angliát is; utazása bevégeztével 1817. július 13-án nőül vette III. Fridrik Vilmos porosz király legidősb leányát. Midőn I. Sándor császár 1825. dec. 1-jén rögtön meghalt, nem idősebb fia Konstantinnak, hanem Miklósnak hagyta örökségül trónját. Ez gyorsan elnyomott egy ellene tört lázadást, mellynek 5 főkolompósát vérpadra juttatá, a többieket Szibériába küldé. Nemsokára háboruba keveredett Persiának hadszomszjas trónörökösével, Abbas Mirzával. Ezen háborút Paskievics hadi-marsal folytatta 2 évig olly szerencsével, hogy az 1828. febr. 28-án kötött turkmancai békekötésnél fogva a persa 18 millió rubelt volt kénytelen fizetni, s Erivan és Nahitsevan tartományokat általengedni Oroszországnak. Hasonló szerencsével végződött Törökország elleni háborúja, mellynek folytán 1828. ostrommal vette be Braila és Várna erősségeket; 1829. megverte a törököt Sumla mellett, elfoglalt Szilisztria várát, átkelt a Balkány hegységen, s bevette Drinápolyt, Dibits Szabalkanszky tábornok fővezére által. Ez idő alatt szintolgy szerencsével harczolt Paskievics Kis-Ázsiában. Miklós császár e háboru által, melly a drinápolyi békekötéssel végződött, alattvalói számára teljes kereskedési szabadságot nyert, és szabad hajózhatást a többi nemzetek számára a Feketetengeren. Birodalma egy kaukázusi török basasággal nevedett, s Törökország kénytelen volt neki hadiköltség fejében 10 millió aranyat fizetni. E háborut csakhamar a Lengyelország elleni 9 hónapos harcz követte, mellynek 1831. sept. 7-én Varsó bevételét vetett véget. 1832. martius 17-én egy ukázt (császári parancsot) adott ki Miklós, melly által a lengyel királyságot eltörülvén, orosz tartománnyá tette. Sokkal kevesebb szerencsével birt a kaukázusi hegyi népségek, különösen a cserkeszek ellen folytatott háboruiban, mellyek mindjárt trónra lépte után kezdődtek, s a mai napig tartnak. Mint tudjuk, most újra háboruban van Törökországgal, s ennek két hatalmas szövetségesével, az angolok- és francziákkal. — Különben Miklós császár férmas, erős lélek, a közember csaknem imádja; a nemesség azelőtt bizalmatlan volt iránta, de a legújabb események közepe, mint írják, ez is teljes vonzalmat s ragaszkodást tanusit irányában.

III. Napoleon, a francziák császára.

Született 1808. april 20-án Párisban. Szülei voltak Bonaparte Lajos Napoleon, volt hollandi király és Beauharnais Hortensia, Napoleon császár mostoha leánya; ezeknek volt harmadik fiok. A nagy császár bukása után az egész Napoleon családot száműzték Francziaországból, ekkor a herceggel anyja Bajorországba Augsburgba költözött, hol igen jeles nevelést nyert. Anyja később Arenenberg kastélyt vette meg Sweiczbán a Bodeni tó mellett. Itt a herceg polgárjogot nyert, s ez időtől fogva leginkább hadi tudományokkal foglalkozott. 1831-től 1836-ig Sweiczbán több könyvet adott ki a herceg; 1836-ban pedig egy nagy tettel akarta meglepni a világot. Strassburgba ment, s itt több hivatással egyesülve, octob. 30-án egy csapással egész Francziaországot akarja meghódítani. De a tett nem sikerült, s a herceget fogva vitték Párisba, itt azonban Lajos Fülöp király megkegyelmezett neki. Kevés idő múlva ismét hasonló módon tünt fel. 1840. aug. 6-án újra, a régi császári testőrség egyenruhájába öltözött kis csapattal szállott ki egy angol gőzösről Bologne közelébe, kíséretében volt egy roppant eleven sas is, melly olly szelid volt, hogy eledelét a hercegnek háromszögű kalapjából ette. Ezen kísérlete is megbukott, mint az első. A herceget elfogták, törvényszék elé állították, és csupán Berryer ügyvéde fényes védelmének köszönhetette, hogy nem halálra, hanem örökös fogságra ítéltetett, s Ham várába küldetett. Fogsága alatt veszélyes betegségbe esvén Toskanában atyja, a herceg szabadságot kért, atyját meglátogathatni, becsületszóval kötelezvé magát, hogy börtönébe visszajön. De a király s a ministerium nem lévén hajlandók ez engedély megadására, a herceg 1846. május 25-dikén orvosa segítségével megszökött Ham várából

Angliába. — 1848. júniusban 84,131 szavazattal a francia nemzetgyűlésbe választott meg képviselőnek, mit ő egy Londonban kelt levélben elfogadott, hűséget igérvén a köztársaságnak. Septemberben egész csendben Párisba ért, s másnap először jelent meg a nemzetgyűlésben. Kevés hónap múlva, december 10-én 6 millió szavazat választotta meg 3 évre Francziaország elnökének. 1852. decemberben mint III. Napoleon újra felállítá a francia császári trónt.

Gazdaszat.

A „Falusi Esték“ 4-ik füzeté *Pencz Miklós* mérnökötől „Hazánk vétke, vagy hogyan kell hazánkat mint jelenleg Italia kertté átváltoztatni“ czinnel egy talpraesett értekezést közölt, mellyben különösen a fatenyésztés ajánlatik s részletes oktatás adatik Schenk nyomán az iránt, miként kelljen élősvényeket készíteni. Ez értekezés olvasását a „Pesti Napló“ ajánlja a gazdáknak, de különösen a falusi lelkészeknek, kikről az értekezés szerzőjének nyomán mondja, hogy felvilágosítással csodát tehetnének; ajánlja pedig a végből, hogy hiveikkel életbeléptessék a fák és élősvények ültetését.

A lelkészeknek egyenes hivatásuk kétségtelenül az, hogy hiveiket a vallásosságban megtartsák és előbbvigyék. De abból, hogy működési terük főleg és egyenesen a vallásosság s ezen alapuló erkölcsösség mezeje: még nem következik, hogy mellékesen még más iránybani oktatásukkal is jótékonyan hatni hivatva ne lennének; sőt miután a felvilágosult értelem mindig biztosabban vezetethetik az ur utában, mint az, melly bármely oldalról is paragon hagyatott, s tán bal-és előítéletekkel eltölt: a lelkészeknek amaz egyenes hivatásából is folyik, hogy azok hiveiknek minden oldalról oktatására s a jóbani vezérlésére is hivatvák. Mivel azonban nem lehet másokat oktatni abban, mi-ben magunk is járatlanok vagyunk, igen ohajtható, hogy a lelkészek a legkülönbözőbb oldalú ismeretekkel birjanak; mivel továbbá hazánk népességének aránytalanul nagyobb részét a falusi földműves osztály teszi, s mivel mindenütt ez az, melly a neki szükséges ismeretek megszerzésében legkorlátozottabb: következik, hogy főleg a gazdaszat az, mellyben a lelkészeknek nem fölületes, hanem alapos jártassága ohajtható; hogy tanításaik s példák által hiveik jóltevőivé válhassanak. Ide járul az, hogy a legtöbb falusi lelkésznek épen nem dúsan kimért fizetése részben földbirtokban áll, melly pedig a művelését intéző értelmiség nagyságához s tisztultságához aránylagosan jövedelmez. Hiveik s önmaguk érdeke egyiránt követeli tehát, hogy a lelkészek a gazdaszati dolgokban jártasok legyenek. De kérdem, hol vegyék e jártasságot? Az e sorok elején nevezett értekezéshez hasonlóknak figyelmes olvasgatásából, mondják tán sokan. Igen, ez szükséges; de nem is említtve azt, hogy némelly természeti vonzalommal bírón kívül rendszeren mindenkorra idegenek maradunk azon tárgyak iránt, mellyekkel az ifjuság olly igen fogékony korában meg nem barátkoztunk, csak azt akarom mondani, hogy az illy szaggatott s azért rendszeren töredékes ismereteket nyújtó uton haladók tanácsaikkal, ha t. i. azok követőkre találnak, többször okoznak kárt mint hasznot. Itt is igaz hát, hogy az ismeretek alapjának az ifju korban s az iskolában kell letétni. És mégis, ugyan mi történik arra nézve, hogy a leendő lelkészek és iskolatanítók az iskolai pálya alatt alapos gazdaszati ismeretekhez jussanak? Az illetők, kik e sorokat olvasandják, legjobban megmondhatják, hogy alig valami. Sőt magában az irodalomban, hol a lelkészek részéről gazdaszati tárgyokban nyújtandó felvilágosítások annyira sürgöltetnek, kérdem: találunk-e megfelelő sulyu figyelmeztetéseket, maguknak a leendő lelkészeknek ez iránybani kiképeztetését illetőleg? Egyáltalában nem, pedig a fiú nem előzheti meg az apát. Korunk az iskolaügy gyökeres átváltoztatásának kora. Meg vagyok győződve, hogy a népiskolák rendezésekor a magas kormány intézkedni fog, hogy azokban a földműves osztály gyermekei legalább az alapgazdaszati ismereteket megszerezhessék, miből következik, hogy e tárgyra már a tanítóképző intézetekben is figyelmet kellend fordítani. Azonban mit az iskola s benne a

tanító a gyermeknél megkezd, azt tovább vinni a lelkész föladata leendő, kinek tanácsai s példaadása egészen más hatásuk lesznek arra nézve, ki ez irányban oktatásokat fogadni már az iskolában megkezdett, mint arra, kinek fogékonysága annak idejében föl nem keltezett, s ki épezért konok mozdulatlansággal, ha nem gúnymosollyal hall e tárgyban minden tanácsot, főleg ha az olly embertől jő, ki nem űzi saját kezeivel a föld művelését. A továbbképzés tisztét azonban, a lelkészek csak azon föltét alatt lesznek képesek sikerrel eszközölni, ha iskolai pályájok alatt, rövid bár, de alapos gazdasági oktatást nyernek, mi által szerzett képességüket aztán, ugy a saját kis gazdaságaikban eszközölni, mint az irodalomnak is segélyével folyvást tökéletesítik. Véleményem hát az, hogy az iskolatanítókat képző intézetekben a gyakorlati utmutatásokkal összekötött gazdasági-tanításnak rendes foglalkozásá kell lenni, s hogy miután a leendő lelkészeknek az egész középtanodát megfutni kell, s miután abban annyi ismeret nyújtatik nekik a természetieket illetőleg, mennyinek alapján minden nehézség nélkül sajátíthatják a gazdasági alapismereteit: nekik e sajátításra a képezdékben alkalmat is kell nyújtani.

Hazánk protestans népessége iskoláit egyenesen önjelétől tartja fen, s e fentartás az újabb időben tetemes pénzáldozatot igényel tőle; mi lenne méltányosabb mint az, hogy az ezen áldozatok segélyével szervezendő intézetek a tanítás azon ágára is kiterjeszkedjenek, mellyre kiterjeszkedés folytán a népnek iskoláira fordított garasai, mint forintok térülhetnének meg. Főleg a protestansok azok, kik okkal panaszkodhatnak, nemcsak iskola tanítóik, de lelkészeiknek is csekély díjaztatása miatt. Gondoskodjanak, hogy azok a használatukra szánt földeknek gyümölcsötzetéséhez értsenek, s fizetésüket áldozat nélkül tetemesen emelendik. Vagy nem látjuk-e, hogy egy lelkész, kinek hogy ugy mondjam gazdasági ösztöne van, ép azon állomáson jólétben van, mellyen egy másik nemcsak szükség de nyomorral küzdött.

Az irodalomban mind sűrűbben jelennek meg dolgozatok, mellyek a nép gazdálkodási ismeretkörének tágitására irányoztak; gondoskodjunk, hogy ezekhez jó akaratú s értelmes magyarázók se hiányozzanak, kikre, csak higgyük el, mindig szükség leendő, bár mi népszerű nyelven írjunk is. Mit még nem tudunk, az mindig nehéz. Egyáltalában könnyen írni annyi, mint közönségesen tudott dolgokat változtatgatni, mert csak ez esetben lehet iratunk nemcsak az előadást, de a tartalmat is illetőleg könnyű. Innen van, hogy több az újabb időben megjelent népkönyvek füzeteibe szánt s azokban világot is látott dolgozatok írói, a tulajdonképeni oktatást egyre kikerülték, szinte félve olly dolgokat írni, mikről érzik, hogy olvasóiknak újak, tehát nehezek leendőnek. Azonban ha tanítani akarunk, ezt el nem kerülhetjük; de ép ezért ohajtanunk kell, vajha találjanak jó akaratban s természeti képességben ép erejű, de a felfogásban már csak gyakorlatlanságuk miatt is gyengébb olvasóik, buzgó és ügyes magyarázókra lelkészeikben. Így, csak így fog sikerre vezetni a nép nagy tömege értelmi tökéjének öregbítésére fáradozó lelkes íróinknak nemes igyekezete. Tudom hogy sokan lesznek, kik a fentebbiek átolvasása után gúnymosolyra fakadva így szólának: „Tehát pap- s tanító-képző intézeteinket tegyük gazdasági iskolákká“ s ezzel önbölcsességük élvezetének gyönyörézetében leteszik e sorokat, hogy soha többé rájuk ne gondoljanak; de más részről hiszem, hogy lesznek sokan, kik a mondottak igazságát érezni, s az ajánlott intézkedéseknek tán épen önmagukra nézve szükséges voltát is belátni fogják. S épen mivel illyeket a „Vasárnapi Ujság“ olvasói közt legnagyobb számban véltem találhatni, azért akartam e gondolataimat ép ennek hasábjain fejteni ki; mert hisz a gondolat csak úgy megy át tettebe, ha fogékonysággal találkozik.

Közhasznu beszélgetések.

I.

- Tiszteletes uram!
- Mi jót akar mondani, Gábor gazda?
- A feleségem mindig fikezióz velem, hogy hiába jártam keresztül két diákiskolát.

- Én azt mind meghiszem, de valami okának csak kell lenni.
- Az egész csak annyi, hogy nem tudom neki megmagyarázni: miből lesz a harmat.
- Csekélység. Kívánja kegyelmed, hogy meg tanítsam reá? . . .
- Már csak azért is, hogy azt az asszonyt elnémissam.
- Hallja tehát Gábor gazda. De mégis mig elkezdeném, egy kérdést teszek föl kegyelmednek. Látott-e már télen harmatot?
- Nem biz én tiszteletes uram, csak nyáron.
- Akkor is csak midőn előtte való nap meleg volt — nemde?
- Igenis szolgálatjára.
- No lássa kegyelmed: a nap hosszas sütésére megmelegszik a föld, s mivel a földben lévő nedvességet a melegség, elpárologtatja — sok vizpárának kell a levegőbe felszállni. Délután négy öt órákor már kezd hűlni a föld, s így az ezt érintő levegőrészek is. Tehát ezek nem tudván minden páraikat tovább megtartani, azoknak egy részét csepegős vízzé válni engedik. Itt a harmat.
- Ejnye, ejnye! — — — No asszony! próbálj még csak velem böllölködni!
- Igen ám, Gábor gazda! de hát ha most meg felesége a dér-, köd-, felhő-, eső- és hóról találna kérdezősködni, vajjon megmagyarázná-e neki miből származnak ezek? . . .
- Már azt tudom, hogy ezek is vannak, miből lesznek azonban, azt csak a jó Isten tudja.
- De bizon mi is tudjuk. Az a jó Isten azért adott az embernek észet, hogy a természet törvényeit kitanulja. A természettudósok ezt már régen kifejtették, azért ha ideje van kegyelmednek végig hallgatni — a mint tőlök tanultam, én is elmondom.
- Köszönettel veszem.
- Egész éjszakán keresztül folyvást hül a levegő, és aztán gyakran megesik, kivált mikor az éjszakák hosszabbak, hogy ennek melege arra a fökre száll, mellyen a víz megfagy. Megfagy tehát az a képződött harmat, miről előbb beszéltem s lesz belőle dér. Érti-e kegyelmedet?
- A „miatyánkat“ se jobban, tiszteletes uram!
- Menjünk hát tovább. Tapasztalta-e kegyelmed, hogy a víz télen melegebb, mint a levegő.
- Igen is tapasztaltam, és ugy is van.
- A víz tehát a mint kisebb vagy nagyobb mértékben meleg, ahhoz képest párolog, — még pedig annyit, mennyit a fölötté lévő hideg levegő magába venni nem képes. Ilyenkor tehát ezen páráknak egy része csepegős vízzé változik, azaz: igen kicsiny vízbuborékok származnak belőle, a mellyeknek csak borítékuk viz, belsejük pedig párás levegő. Már e vízbuborékok láthatók s ez az ugynevezett: köd.
- Bizony bizony profétává tesz lelkiatyám!
- Ne féljen Gábor gazda, e nem tesz senkit tudományos emberré! — ollyasmiről beszéllek, mit még egy falusi iskolában is kellene tanulni, ha hogy a tanítói szent nevet, sok helyen tanulatlan fő nem hordozná. Figyeljen csak tovább. — Ha az a levegő, mellyre a vizpárák jutottak, a párologó víznél nem hidegebb: akkor magasra háganak. Odafent a levegőben hidegebb van mint alant; s így ott már ezen páráknak ködféle buborékká kell változniok. Ezeket nevezzük mi felhőknek, mik a ködtől csak helyekre nézve különböznek.
- Bárcsak ezelőtt negyven évvel hallottam volna!
- Nem baj, ha most hallja is kegyelmed; — tudja-e hogy a vén pap is holtig tanul; tudni valamit soha sem késő.
- Ha jól emlékszem a mondottakra, most az eső következnék; miből származik az hát? . . .
- Ha a felhőbuborékok mind inkább hülnek: utóbb vízceppékké válnak, mellyek — mivel azokat a levegő tovább el nem bírja — leesnek.
- Ez az eső? ni, ni!
- Várjon csak kegyelmed, még jó hozzá valami. Azok a leeső kis cseppek utjokban lefelé mindig melegebb s így páradusabb tájakra érven ezeket meghűtik, következőképp folyvást uj meg uj pára rakodik rájuk csepegős alakban, más szóval a cseppek folyvást nagyobbodnak. A honét nyáron, mikor a felhők magasabban állnak, a cseppek nagyobbak, mint az esztendő egyéb részeiben. Ez az eső.
- Ha a felhőbuborékok fenn a magasban fagnak meg s alább is ollyan hideg van, melly azon leeső megfagyott buborékokat felolvasztani nem képes, származik a hó.
- Hogy kérdéssel ne vétsek, édes tiszteletes uram, hát nyáron azokból a fehéres felhőkből miért nem esik hó? . . . aztán meg arról a jégesőről is szeretnék tudni valamit.
- Jó észrevétel Gábor gazda. Hát abból a felhőkből, mikről kegyelmed beszél, nyáron is leesnek a megfagyott buborékok, de mivel utáikban igen meleg levegőre érnek — elolvadnak, s azért nem tapasztalunk nyáron havat. A mi pedig a jégesőt illeti: sokszor nyáron is megesik, hogy az igen magasban levő s így igen hideg hópelyheket, nem képes az alantabbi levegő megolvasztani, csupán felszínüket. E felső színre azután uj meg uj pára fagy — olly formán, mint mikor az ember a befagyott folyó vékony jegét reá öntött vízzel vastagítja. Ez a jégeső, melly nyáron rendszeren azért nagyobb szemű, mivel magasról esvén le — a hosszabb uton több pára fagy reá, mint az esztendő egyéb szakaszaiban, mellyekben a hófellegek alantabb állván, belőlök csak kisebb szeműjég, az ugy-

nevezett: *jégdara* származhatik. Van-e még kigyelmednek több kérdezni valója?

— Kérdezni valóm hiszen volna, — de most az egyszerre ennyi is elég, csak ezt tudjam addig fejemben tartani, míg az az asszonyszemély ismét tudálékosságomat feszegeti.

— Hát leírva szeretné ugy-e kigyelmed? — no azon is segítünk; járátja-e a „Vasárnapi Ujság”-ot?

— Járatom bizony!

— Na hát majd leírjuk; s ha igazat beszéltem kigyelmednek, abban is kiadják ám az ilyeneket, így majd aztán másnak is meglesz; ezuttal pedig csak annyit mondom: ha a felesége máskor is fikcióz, csak jöjjön hozzám Gábor gazda — még többet is tanulhat tőlem.

Molnár István.

Török életbölcse ség.

Napjainkban, midőn a vilig figyelme ismét Törökországra van függesztve, nem lehet érdektelen, egy pillanatot vetni a törökök közmondási és erkölcsi költészetébe, mintegy szűk rámában szemünk elé állítani Abdul Medsid népének szellemi erejét, gondolkodási és felfogási módját. Mert bizonyára a nép költői s bölcsészei azok, kik jellemét igazán és méltólag képviselik. Az alábbi rövid közlemény egy a török irodalommal foglalkozó orosz nyelvtudós lelkiismeretes böngészetei nyomán van kiírva. Az idézetek *ujabbkori* török írók műveiből vannak kiszakasztva. Bennök mindenütt a keleti költészet jellemére ismerünk. Sok költői ilat és lehellet, gyönyörű előmlése a legkedvesb virágoknak, de a mellett ittott bizonyos pompa, melly csaknem tulságra és dagályra emlékeztet. De hiszen épen ez a keleti költészetnek jelleme, mellyet nagy részben saját nemzeti költőink műveiből is ösmerünk. Azt azonban el kell ismerünk, hogy ezen török emlékmondatok, példabeszédek legnagyobb részében, bizonyos erkölcsi fenség s lelki nemesség rejlik, a minőt a nyugoti példabeszédekben nem mindig találunk, ezeknél — mint tudjuk — az éltz (witz) gyakran több becses bir, mint a bölcseség, a szójáték többel mint a gondolat fensége és tisztasága. A török példabeszédekben soha sincs helye a trágárságnak s kétértelműségnek. Nincs azokban egy szó is, a mit a nő szűzies, s a gyermek ártatlan füle is meg ne hallgathatna. Olly érdem, a mi tiszteletre, követésre méltó. Lássuk:

† „A ki a szokást teszi hatodik érzékévé, annak a többi öt semmit sem használ.

Mások fájdalmai számára egy cseppecske van szemünkben, a magunké számára egész könyzapor.

† Az olly bolondon nem lehet segíteni, a ki bölcsnek tartja magát.

Titkodat halottnak nézd, kinek emlékét szentül megőrizéd kebledben.

† Ha ellenednek érczhomloka van, hadd tegzében nyiladat.

Kovács szeretne lenni a szerezesen, ki fehérek közt lakik.

Elesés által tanulunk járni, a költészet elleni hibák által verseket csinálni.

Ha a szenvedély ajtaját nem vagy képes ismét bezárni, ne nyisd ki a zárat.

Meztelenség éke a hazugságnak, fátyolozottság ékszere az igazságnak.

A bölcsnek nincs szüksége aranyra, mert ő már bölcsesége által gazdag.

Pálmáról beszélünk, de datolyát értünk alatta.

Bizton jár a macska egész nyáj egér között is.

Lassan megyünk előre az igazsággal; épen nem boldogulunk a hazudsággal.

Nevetséges, ha két bolond pöröl; boszuságot okoz, ha bölcs bolondal veszekszik; halálosan szomorító, ha két bölcs éles fegyverekkel küzd egymással.

Ha az előkelőnek kedve támad fejére állani, a nyomorultak alázat-teljesen fogják megszólítani lábait.

Ha a rózsaszüretnek vége van, megvetéssel szól némellyik a rózsákról.

Oltsd el a lámpa olaját, ha a nap gyertyája lobog.

Veszély csak annak számára létezik, kinek nincs bátorsága, szembezállani a veszélylyel.

Szállj le a sir torkába, gyalázója a halottaknak! A hiéna is felfalja a holtakat, mellyeket megfertőztet.

Száraz csontokat mindenütt talál a kutya, s mentésekre minduntalan akad a gazember.

Irigyled oh bohó! a szultán bitor öltözetét! Lépj az ő atyjának sirboltjába s gondold meg, vajjon kedved volna-e viselni azon fényes turbánt is, melly e föld egykori legnagyobb emberének szétporló fejét fedi.

Mindig kicsinyek a gondolatok, mellyek a bolond agyában teremnek.

Mint valami bölcs, komolyan ingatja fejét, ha szél fú, a mák is — s tudjuk, milly parányiak a szemek, mellyek benne laknak.

Meg ne vess senkit, a kit nem ismeresz. A kaktusz levele is szurós és keveset mutat, de dagadó és biborszínű a virág, melly a tövises levélből kinő.

A szelet szél szokta elűzni, hullámokat hullámok.

Ha nagyon vigan ég a fa, hamar lesz hamuvá.

A mi a víz tükre felett nő, annak gyökere a tó fenekén van — kiz mindjárt maga a lotosz gyönyörű virága volna is.

A nemes czukornád is elveszteni édességét, ha a vörös tenger ká-kamocsárába ültetnők.

Ha a mosusz-kereskedő házában lakol, magad is mosusz szagu lé-szesz, ha nemes lelkiük között lakol, magad is erényes leendesz.

Ha igazságos szultán hal meg, ne sirasd a nemes halottat, mert neki baja nincs, hanem sirasd az elárvult Törökországot, mert az mindent vesztett.

Nem az a gazdag, kinek erszényei vannak; az a gazdag, a ki az erszényeket használni tudja.

Hol van az Isten? kérdé egy bolond egy bölcstől. Szivedben nincs, válaszolá a bölcs, különben nem kérdeznéd, hol van.

A myrthus megtartja eleven zöld színét, ha sárga kóró mellé ültetik is.

Ne dicsekedjél tartózkodásoddal, herélt őrzője a háremnek!

A ki a lovakról mondja hogy ugatnak, igaza van, ha hasonlóképen azt állítja a kutyaokról, hogy nyertnek.

Jó öntudat, láthatlan hurija a paradicsomnak, kinek karján biztosan megyünk keresztül éhes és prédára leső tigrisek egész nyáján.

Ki a gyilkost öli meg, szintén gyilkos.

A szerencsét mindenki bérleányának szidja, ki éjszakának idején észrevétlenül suhog el küszöbe előtt; de ha másnap háza közelében látja: kitarja előtte ajtaját s magához szólítja be.

A bölcs egy cselekedete tanulságosabb, mint száz szava a bolondnak.

A vak leány szivével látja szeretőjét, mivel szemével nem láthatja.

Ha barátod szép nejét véletlenül fátyoltalanul láttad, vánd ki mindkét szemedet, hahogy újra barátod küszöbét kívánkozol átlépni.

Kit egyszer mint rabszolgát hordozott a teve a pusztán keresztül, nem örömet hallgatja a pupos állatról való beszédet, még tíz év mulva sem, midőn szabadságát már megnyerte.

Az idő parittyázó nő, ki gyakran sokáig czéloz, de végre mégis el-találja a bűnöst.

Te, a ki nem tiszteled atyádat s nem becsülöd anyádat, fiadon fo-god ezt megkeserülni, s leányodon fogod megbánni.

A fojtó füst nem árt többé annak, a ki már elégett a tűzben.

A törvény csak szegényeknek, a jog csak gazdagoknak szól.

A törvénynek kétféle magyarázata van a bíró szájában: egyik a rabszolga, másik az ur számára.

Valamint az önuralkodással egyenlő lépést tart a belső megelégedés, szintugy követi a boszuságot — a boszuság feletti boszuság.

Megvetendő az ékárus, a ki nem fűzi többé sinórra gyöngyeit, ha a yevők száma apadni kezd; kárhóztatni való a dalnok, a ki dalainak arany kincseit keble kincstárába zárja el azért, mert kevesen méltatják figye-lemre a költészet isteni adományát.

Mellyik szultán hasonlíthatja magát a költőhöz, minden szultánok szultánjához? A költő országa a véghetetlen költészet; a költő alattvalói az ezer meg ezer versek; a költő fegyverei a villámzó gondolatok, mellyet-kezt fejből szór; a költő kincse a népek imádása; a költő öröksége, mellyet az egész világnak hagy hátra, a dicsőség, melly sirjánál ciprusok között mecsetet állít, s melly koszorukat fon még utódjainak is, száza-dokról századokra, valamig nemzetségi törzsének egy ága örvend a nap világának.

Tárogató.

— *Jégverés elleni biztosítás.* Isten keze mindnyájunkkal szabad! hazámfiak. Eddig is számos esetei hallhatók a jégverés által okozott sze-rencsétlenségeknek. Siessünk magunkat biztosítani. Eddigelé a kölcsön-biztosító társulatnál közel hatszázezer pengőnyi érték van biztosítva. Alig század része a földön álló terméknek. Tanuljunk a más kárán, míg van idő; a biztosítás nem drága és mennyire megnyugtató. A kinek száz fo-rint ára burgonyája, répája van, biztosíthatja 30 krajczárért, ugyanannyi értékű buza, árpa stb. két forinttal biztosítva van, a veszedelemnek leg-jobbán kitett szőlőnek száz forintnyi termése öt forinttal meg van ment-ve. Többet ér ám egy biztosító czédula a zsebben minden babonánál, s jobban biztosít ez, mint meghuzni a harangot a garabonczás diák előtt. Gondoljunk magunkkal.

— *Babonák az uri rendben.* Minapi számjainkban irtunk valamit a köznép babonás szokásairól. Most meg kénytelenek vagyunk a miveltebb osztályokat róni meg egy eset miatt, melly arra mutat, miszerint a diva-tosan öltözködő osztályoknak sem volna felesleges valamivel több isme-retet szerezni a természettudományokból. E napokban városszerte el volt terjedve a hire, hogy egy leglátogatottabb budai fürdőben valami rettenetes csoda-állat jelent meg, s ott egy asszonyt agyon harapott, egy férfit pedig úgy megijesztett, hogy ez azon módon, a hogy a fürdőben volt, elszaladt az utcán és megháborodott bele, s azóta is, ha kérdik mi-től ijedt meg, nyavalyatöréshez hasonló láz között mondja el, hogy őt egy csunya állat megakarta ölni; feje olyan volt mint az oroszláné, szőre fe-hér és szemei tüzveresek. — És Budapesten ezer meg ezer hívője akadt.

ennek a mesének, s nem szégyenlették mivel emberek ezt, mint való dolgot odább adni, s ijesztgették egymást a rézörü bagolylyal. Pedig az egész esemény nem igaz és nem lehetséges. Olyan állat a minőt elakarnak hitetni, eddig sem létezett, ezután sem fog előállni; ha léteznék is, abban a forró vízben, mely a hegyekből kijön, nem lakhatnék, mert 52 fok forró vízben semmi teremtetett állat nem él; s ha még olyan nagyon élne is, hogy jönne az egy vékony csapon keresztül azzal a nagy orosz lányfejjével, a mivel az embereket megészí? Ezt az egész mesét olyan emberek találhatták ki, a kik a fordóberlőnek kárát akarják. Mi pedig az által, hogy hitelt adunk neki, nehogy alkalmat szolgáltatassunk valami csufondáros poétának a „köcsmei sárkány“ mintájára szindarabot írni a „budai tengeri oroszán“ról, a mi aztán milyen nagy szégyen lenne majd Budapestre!

— *A jolsvai proféta* meg van elégedve, hogy június hónap eleje úgy ütött ki, a mint megjövendölte. Ugyanő írja, hogy hó és fagy a mostani században június hónapban csak háromszor volt, ugymint 1800, 1816 és 1854-ben. Ide tartozik azonban az 1844-ik év is, melyben még rendkívülibb volt az időjárás, úgy hogy azon évben július 18-án a Helpa felletti hegylánczon (a felsővidéki karpáti lánczolatban) 7 ló fagyott meg. Az idén június 6-tól 10-ig olly napok jártak, melyek novemberbe is beillettek volna. A zólyomi havasokon (s alkalmasint másutt is) folyvást hózivatarok voltak, s a hegyláncz hóba volt borítva esesától töveig. Vernár faluban a Garam mellett, megfagyott a víz és a hó lábnyi magasságra borította a földet. E napokban az utasnak a kocsmákban mindenütt fűtött szobákat lehetett találni, melyekre valóban szükség is volt. Miután a buza épen virágjában volt, még a mélyebb fekvésű vidékeken is fehér, azaz fagyott kalászatokat lehet észrevenni. E tudósításból egyszersmind némely magasabban fekvő hazai pontok földirati magasságát tudjuk meg. Az említett Vernár falu a tenger színe felett 2428 lábnyira fekszik, Csorba Lipótban 2583, Telgárt 2757, Sumjatz 2803, Murányvára 2973, Tátrakiessd fürdő (Smeksz) 3150, Kohut havas 4481, Királyhegy 6115, a lomniczi csucs 8304 lábnyira.

— *A Bácságból* írják, hogy ott a vetés állapota többnyire mindennél kielégítő, sőt Temesvár vidékén s a felső Maros mentiben a legdusabb aratásra van kilátás. Arad és Békésmegyében is a tavalinál jobb termést remélnek a földmivések, kukoriczavetések pedig nagyobbak a bácsági-aknál, de itt ott nem teljes életzöldek a levelek, hanem sárgás beteg színek. A jégkár ellen e vidéken is eddig többnyire csak a nagyobb birtokosok biztosították magokat. A kereskedők azt tartják: a jég szegény embert csinál, de drágaságot nem! — mert csapása csak egyes dűlőket ér, melyeknek birtokosait tönkre teszi, de hiszen épen azért kellene a kisebb birtokosoknak biztosítani magokat. — *Erdélyben* általános drágaságról folyik a panasz, minek oka egyebiránt nem más, mint hogy a nagy szükséglet a gazdák tárait már nagy részben kiürítette s készleteiket nagyobbára már eladták, más részről pedig a jövő termés nem nagy reményekkel kecsegteti őket.

— Mult vasárnap Pesten a nemzeti színházban a „Szökött katonát“ adták. Ritkán adják már e darabot, de a közönség most is szívesen nézi meg régi kedvenczét. Különösen sűrűn szokott megtelni ilyenkor a karzat, mely örömet elszomorkodik a szerencsétlen Gergely sorsán. Mult vasárnap megható kimenetele lett e szomorkodásnak. Egy tisztességesen öltözött nő (nem tudjuk: leány-e vagy asszony?) a siralomházi jelenet alatt hirtelen nagyot sikoltva elájult; gyorsan akadt segítsége, vizet locsoltak rá s a nő magához tért s tovább nézte a darabot. De egy másik jelenetnél újra erősebben tört ki rajta az indulat, eszén kívül kiáltozva („Vigyetek a Dunába!“ — ezek voltak ismételve kimondott szavai), a segíteni akarókat magától eltaszítva, ütve, a tébolyodás világos jelei között voltak kénytelenek őt a színházból kivinni, s kocsin egyenesen a Rókus-kórházba szállítani.

— *A jégverés ellen* kölcsönösen biztosító magyar egyesületnél biztosított folyó é. június 10-ig 568 fél 538,580 pengő forint értéket; június 11-kétől 16-ig 113 fél 232,090 p.ft. értéket, öszvesen 681 fél biztosított 770,670 p.ft. értéket.

Egyveleg.

— *A törökök miért választották czimerül a félholdat?* E kérdésre Decsi Sámuel, *Osmanographia* című classicus munkájának második kötetében, a 189-dik §-ban 345. l. imigyen felel:

„A viadalra készülő hadi rendeket, valahol a hely és a föld fekvése engedi, a török fővezérek mindenkor félhold formájára állítják fel. Az illy félhold formájú hadrendben való viaskodás eleitől fogva minden napkeleti hadakozó nemzeteknél, s névszerint a persáknál, mamelukoknál, circassiaknál és szerencseneknél szokásban volt. Az osmanok is ezektől tanulták. E viaskodásbeli szokást legelsőbban *Erdogrul*, első Osman török császárnak atyja kapta fel, a ki (a mint némely historicusok, s azok között Kantemir, moldvai fejedelem is megjegyzették) valahai álmában azt látta, hogy egy félhold, Edebulis nevű saracenus profétának kebeléből kijövén, az ég felé felemelkedett, és onnét *Erdogrul* kebelébe lebecsütközött. Mivel pedig a muzelmánok az álomnak eleitől fogva sokat tulajdonítottak, első Osman *Erdogrul*-nak álmát, következheto szerencsés dol-

gaira, s birodalmának messze kiterjesztésére magyarázván, a félholdat országja közönséges czimerének választotta, azt minden zászlóira füstette, és ellenségeivel viaskodó hadi seregét is azon formára állította.“

Kösi Edvi Illés Pál.

— *Ujságotcások.* Némelyek nagy dolognak tartják, hogy egynémely magyar ujságnak, néhány ezer előfizetője van. Mit mondanak majd, ha hallják, hogy az angol képes (illusztrált) ujságból, mely hetenkint egyszer jelenik meg, ha érdekesebb a szám, *négyszáz ezer* példány is elkel? Pedig ez igaz. Angliában a mi rendes előfizetési módunk nincs szokásban, hanem vannak külön ujság-árusok, kiktől a közönség veszi a példányokat. Van köztök olyan, ki egymaga 20—27,000 példányt ad el, s 10—12,000 pftot vesz be értök. Egy egy példány évenként mintegy 20 pforintba kerül.

— A kolozsvári *Hetilap* írja: Szorgalmas gépészünk, *Rajka Péter* ur közelebből ismét egy művet végez be, a mely újabb jele lesz ügyességének. A fejevári kathedrale (főegyház) számára megrendelt órát értjük, mely már csaknem készen van. Alkalmunk volt a már járó gépezetet látni, s valóban örültünk azon tudatnak, hogy ez óra legkisebb szegétől kezdve legmesterségesebb kerekeig, nem csak magyar fő szüleménye, de kizárólag hazai gyártmány. A mint *Rajka* magyarázta: úgy van szerkesztve, hogy három napban egyszer kell felhuzni, négy felé mutat, órát, negyedet üt, és a toronyórákra eddig zavarólag ható azon körülmény, hogy szél, madarak stb. a mutatót megingatván, azt siettet-hették, azzal van kikerülve, hogy ez óra gépezete kettős, és a mutatók nem haladnak folytonosan, hanem minden perczen egyet ugranak. A felállított gépezetet mindenki megtekintheti; *Rajka* ur szívesen látja vendégeit.

— Párisban, legközelebb ismét hiúságának esett áldozatul egy fiatal nő. Kissé hizásnak indulván, e szépségi hibán azon szerrel kívánt segíteni, mellyet közönségesen alkalmatosnak találnak e czélra. Szakadatlanul itta az eczetet. Nem lett kövér, de belehalt. Illy eset már több fordult meg.

— Spanyolországban még mindig divatban vannak az állatviadatok. Most, úgy látszik, nem érik már be csupán a *bihaviadatokkal*. Madridban, nem sokára egy hiéna fog küzdeni angol kutyákkal, s egy bika egy leopárdal és párduczal. E vérengző harcok nézése, a spanyol nép legkedvesebb mulatságai közé tartozik s valóban vad izlésre mutat.

— *A szerb nép* jellemzésére szolgál a következő adoma: Egy szerb paraszt, nem régiben, későn érkezvén a kirendelt fegyvergyakorlatra, kapitánya huszonötöt vágatott rá. Más nap a paraszt igen korán érkezett meg, min annyira megörült a kapitány, hogy szóval is megdicsérte pontosságát. Erre a paraszt egész nyugalommal és felindulás nélkül azt válaszolja: „Tegnap halaszthatlan végezni valóm volt otthon, s kapitány uramnak nem kellett volna engem megbüntetni, annyival is inkább, mert eléggé jól értem a fegyvergyakorlatot, a minthogy mindjárt be is fogom bizonyítani.“ Erre egész nyugalommal elkezdte a fegyverforgatást, tempó szerint megtölti puskáját, czéloz, és — a kapitány halva rogyik le.

Heti naptár.

Hónapi és hetinapt.	Katholikus naptár	Protestáns naptár	Görög-orosz naptár	Nap kelet	Nap nyug.	Hold-negyedek
Június			Június			
25 Vasárnap	A 3 Prosper	A 2 Eulog	13 C 2 Aq. v.	4 1 8 3		
26 Hétfő	János Pál	János Pál	14 Elis	4 2 8 3		
27 Kedd	László király	László király	15 Amos pro.	4 2 8 3		Első negyed
28 Szerda	Leo pápa †	Irin P. M.	16 Tichon p.	4 3 8 3		3-án délutáni
29 Csütörtök	Péter Pál	Péter Pál	17 Manuel	4 3 8 3		2 óra 7 pkr.
30 Péntek	Pál emléke	Lucina	18 Leontius	4 4 8 2		
Julius.			19 Junius			
1 Szombat	Simon Aron	Tibolt		4 5 8 2		

Becsi börze

junius	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.
Státuskötelezvény 5 %	86	—	85 ⁵ / ₈	85 ¹¹ / ₁₆	85 ¹¹ / ₁₆	85 ¹¹ / ₁₆	—
dto. 4 1/2	—	—	—	—	—	—	—
1834-ki sorsjegyek 100 fto	—	—	—	—	227	—	—
1839-ki 100 fto	—	—	122 ³ / ₄	122 ³ / ₄	122 ³ / ₄	—	—
Bankrészevény darabja	1284	—	1285	1286	—	—	—
Éjszaki vaspálya oszt.	—	—	2137 ¹ / ₄	2140	2140	2137 ¹ / ₂	—
Dunagőzhajózási részvény	571	—	571	572	571	570	—
Augsburg	128	—	128 ³ / ₄	129 ¹ / ₄	130 ¹ / ₄	132 ¹ / ₂	—
Hamburg 100 Bootallérért	94	—	94 ³ / ₄	96	96 ³ / ₄	98	—
London 1 font sterlingért.	12.27	—	12.27	12.37	12.41	12.50	—
Páris 300 frankért	150 ³ / ₄	—	150 ³ / ₄	151 ¹ / ₄	151 ¹ / ₄	155	—
Ca. kir. arany	35	—	35	—	36 ¹ / ₄	—	—
Ezüst	27	—	27	28	29	31	—

Dunavizitálás junius . . . 17.7'9''6'''0 fol. 20.8'6''0'''0 fol. 21.9'3''6'''0 fol.

Jelenlegi gabona-ár.

Austriai mérők. — (Pengő pénzben.)

Pest, június 20-kán: Buza 6 ft. 48 kr. — 8 ft. 32 kr. — Kétszeres 6 ft. 8 kr. — 6 ft. 24 kr. — Rozs 6 ft. 8 kr. — 6 ft. 12 kr. — Árpa 2 ft. 56 kr. — 3 ft. 20 kr. — Zab 3 ft. 4 kr. — 3 ft. 12 kr. — Kukoricza 3 ft. 52 kr. — 4 ft. 8 kr.

Felelős szerkesztő: Pákh Albert.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

„Vasárnapi Ujság”

hat hónapi azaz: július-decemberi folyamára.

Előfizetési feltételek:

július hótól december utolsóig postán küldve minden egyéb költség nélkül . . . . . 1 ft. 30 kr. p. p.
 Budapesten házhozhozással szintén . . . . . 1 ft. 30 kr. p. p.
 A kiadó-hivatalból elvitetve . . . . . 1 ft. — — p. p.

Tíz előfizetett példányra egy ingyen-példány jár.

Az előfizetési pénzeket bérmentesen beküldetni kérjük.

☞ Azon t. előfizetők, kik a „Vasárnapi Ujság” négy hónapi, azaz mártius-juniusi számait birni óhajtják, azokkal postán küldve 1 ft. jával, a kiadó-hivatalból elvitetve pedig 40 kr. jával p. p. folyvást szolgálhatunk.

☞ A t. cz. gyűjtő-urak tisztelettel kéretnek a kezeiknél levő előfizetési iverk mielőbbi beküldésére, hogy a lapok elküldése annál gyorsabban eszközölthessék.

A „Vasárnapi Ujság” kiadó-hivatala,
 egyetem-utca, 4-dik. szám.

46 Előfizetési felhívás a

1-3
„Budapesti Hírlap”
július-decemberi félévi folyamára.

A jövő félévben e lapnak egy — egyebiránt külön álló munkát képző és külön is megszerezhető — melléklete lesz, egy 10—12 ívnyi, finom ízléssel írt francia regény, csinos fordításban, e cím alatt: „Pontanges marquis.” Irta Girardin Emilné. — Ki a „B. P. Hírlap” t. cz. előfizetői közül — mire azonban kötelezve nincs — a fennirt és jövő július közepén készen levő szép regényt birni akarja, azt az előfizetési csatlakodó és a mellett beküldendő 20 = husz pkrért díjmentesen megkapja; nem előfizető számára ellenben vagy könyvárusi uton azon munka ára 1 = egy pft. — E munkából a nyomtatási költségek levonása után megmaradó egész összeg egy létesítendő magyar irói-nyugdíjalapítványra fordítatik, mely intézet pártolását t. cz. Fáy András és Szemere Pál köztiszteletben álló hazánkfiái valának szívesek vállalni.

Előfizetési feltételek:

Helyben: Félévre 8 pft.
 Évegyedre 4 pft.

Vidékre: Félévre 10 pft.
 Évegyedre 5 pft 20 kr.

A július közepén megjelenő francia regényével együtt:

Helyben: Félévre 8 pft 20 kr.
 Évegyedre 4 pft 20 kr.

Vidékre: Félévre 10 pft 20 kr.
 Évegyedre 5 pft 40 kr.

Az előfizetés a lap kiadóhivatalában (Országut, Kunewalderház földszint) történik.

Szerk.

37 2-3
Barráné és Steinnál Kolozsvárt
megjelent és minden könyvárusnál kapható;

Pesten Geibel Arminnál:

MEDGYES LAJOS
eredeti

egyházi beszédek

új folyam, első füzet, vagy az összes beszédek 3-ik füzeté. Ára 1 ft. 80 kr.

KÖVÁRI LÁSZLÓ,
Erdély nevezetesebb családai, címerekkel

és leszármazási táblákkal. Első fele A—K.

Az egész munka ára 3 ft. p. p.

47 1-6
NAGY-KANIZSÁNmegjelent s kapható a szerzőnél
valamint minden hiteles könyvárusnál:

Az

ARVA-ÜGYEK

s azok

gyakorlati vezetésének módja.

A magas kormányrendeletek- s legújabb törvényekre alapítva.

Közhasználatul írta

Szobovics Ferdinánd,

tolnok a cs. kir. szolgabírói hivatalnál N. Kanizsán.

Két kötet. Borítékba fűzve 3 ft. 30 kr.

☞ Hogy e munka mindkét kötetét a bolti áron alul is, a még venni óhajtó mielőbb magának megszerezhesse, — a közkívánatnak felelve — egész folyó 1854. évi július 31-ig bezárólag, a két kötet ára 2 ft. 50 kr. p. p. leendő, mely áron úgy a szerzőnél mint minden hiteles könyvárusnál — postán küldve pedig 3 ft. 10/kr. on — megszerezhetni. — Minden kifizetett 10 példány után 1 tisztelet-példány adatik. — A mondott határnapon túl a bolti-ár mindenesetre beálland. — Pénzek és levelek egyedül bérmentesen fogadtnak el.

☞ Jelen munkának csak az I. kötet, és a II. kötet I-ső füzeté kapható. Tökéletesen megjelenik folyó évi július 1-jén.

Ezen munka kapható lesz Pesten Magyar M. könyvárusnál 8 nap után; Müller Gyula, Edelmán K., Emich G., Geibel A. és Kilian-nál később.

Sajtolt élesztő gyártás.

Földbirtokosok, gazdászok, pálinka-égetők és serfőzőknek tudomásul: 100 font kukoriczából 9—12 foknyi aseszt és 6—8 font legfinomabb sajtolt élesztőt bizonyosan nyerhetni, betanít és efféle intézeteket felszerel, egy az e tárgyban gyakorlatilag kiképzett és tanult technikus. Bővebb értesítést, de csak bérmentes levelekre nyerhetni Aschermann T. mérnök, gazdasági-és erdőszeti intézetében Bécsben, Graben 1134. sz. a. 45—1—3

Épen most hagyták el a sajtót és

Müller Gyula,

pesti könyvtár által minden hiteles könyvkereskedésben megszerezhetők:

Tompá Mihály „Versel.”

Kiadta FRIBEISZ ISTVÁN.

Ára 1 ft. 20 kr. p.

C Z U C Z O R

Népies költeményei.

Kiadta FRIBEISZ ISTVÁN.

Ára 1 ft. pengő.

Életrajzok

világba lépő leánykák

számára.

Francziából BELLAAGH JÓZSEF.

Kiadták

CSÁSÁR és FRIBEISZ.

39 Ára 30 kr. pengő. 3—3

42 1-3
Épen most jelent meg Heckenast Gusztávnál Pesten, ésEdelmann Károly, pesti könyvárusnál, vácz-utca 7. sz.,
ugy mint minden hiteles könyvárusnál kapható:

Die Ackergeräthe

und

landwirthschaftlichen Maschinen

der herzogl.

August von Sachsen-Coburg-Gotha'schen

Ackergeräthe-Fabrik zu Rima-Szécs in Ober-Ungarn.

Kurzgefasst

Anleitung zur praktischen Anwendung

derselben,

nebst einem Anhang,

betreffend die Grundzüge zur Einführung eines

BEWIRTHSCHAFTUNGS-

beziehungsweise

Fruchtwechsel-Systems.

Dargestellt von

FRANZ RITTER von INNFIELD,

herzoglich August von Sachsen-Coburg-Gotha'schen Wirtschafts-Verwalter in Bács in Ungarn, vordem Begründer und Dirigent zweier Ackergeräthfabriken, wirkendes Mitglied der k. k. patr. ökonom. Gesellschaften in Böhmen und Mähren.

Zweite, mit Abbildungen von Geräthen vermehrte Auflage.

1854. Füzve. Ára 48 p. kr.

38 3-8
Biztosítás
a jégverés ellen.

A jégverés ellen kölcsönösen biztosító magyar egyesület a földnek mindennemű termését jutányos díjak mellett biztosítja a jégvihar ellen, és szabályai értelmében, nemcsak a legkisebb károkat téríti meg, de azokat is, melyek a jégveréssel ugyanazon idő alatt járó szélvész által okozottak, melly körülménynek semmi más fenálló intézetnél helye nincs.

Ennélfogva a t. cz. szőlő- s földmivelő közönség illendően felkértek: természetmennyeit a fennevezett honi egyesületnél ezen rémisít s dühében fel nem tartható elem ellen biztosítani, s magát a kártól megmenteni.

Biztosítások elfogadtnak, és minden kellő tudósítás a legnagyobb készséggel adatik Pesten az igazgatóság- (Nagyhid-utca Weisz ház, 12. sz. alatt 2. emelet) és országszerte az egyesületnek minden ügynőkségei által.

43
Heckenast G., pesti kiadó-könyvárusnál, épen most jelent meg és
Edelmann Károly, pesti könyvárusnál, vácz-utca 7. sz.,
ugy mint minden hiteles könyvárusnál kapható :

Illendőség-tan

vagyis

a mivelt és jó erkölcsű magaviselet szabályai.

TOLDALÉKUL

életre hasznos tanúságok gyűjteménye.

Irta

Sasku Károly.

1854. — 424 lap kis 8-rét. — Füzve 1 forint pengő pénzben.

TARTALOM :

Az illendőség-tan fogalma és alapszabálya.

I. RÉSZ.

ÁLTALÁNOS ILLTAN.

Az illendő magaviseletről általános megkiván-
tató tulajdonságokról.

I. Szakasz.

A személyi illendőségről.

I. Cikkely. A külső személyi-illendősé-
gről 1) testi, 2) öltözeti, 3) magatartási, 4)
testhordozási, 5) szóbeli, 6) a külsőt illető
egyéb mellékes illendőségről.

II. Cikkely. A belső személyi-illendősé-
gről, vagyis az illendőségre megkiván-
tató belső tulajdonságokról. 1) értelmi, 2)
erkölcsi tulajdonságokról.

II. Szakasz.

A cselekvési illendőségről.

I. Cikkely. Az erkölcsi cselekvési-illen-
dőségről. 1) önszemélyi magaviseleti, 2)
mások iránti magaviseleti vagyis másokkal
bánási illendőségről.

II. Cikkely. A kezelési cselekvési-illen-
dőségről. 1) magános foglalkozási, 2) má-
sok dolgában vagyis ügyvivési illendősé-
gről.

II. RÉSZ.

ALKALMAZOTT ILLTAN.

Az illendő magaviseletről egyes körü-
lményekben.

I. Szakasz.

Az illendőség szabályai a helyre, időre
és körülményekre nézve, melyekben má-
sokkal összegeztünk.

I. Cikkely. A helyre nézve : 1) magá-
nos helyeken, 2) köz helyeken.

II. Cikkely. Az időre nézve.

III. Cikkely. A körülményekre nézve :
1) kedvező körülményekben, 2) kedvezőtlen
körülményekben.

Uj magyar-német

LEVELEZŐ

vagyis

gyűjteménye a polgári életben előforduló
mindenféle iratoknak,

mint : köszöntő-, köszönő-, mentegető-, meghívó-, kérő-, ajánló-,
emlékeztető- és intő-, baráti- és szerelmes-levelek, valamint : kö-
telezvények, nyugtatóványok, váltók, utalványok, bizonyítványok,
meghatalmazások, folyamodások, szerződések, végintézetek, stb.

a leghasználtabb czimekkel együtt.

Szerkeszté : KARÁDY IGNÁCZ.

Második bővített, javított s hivatalos részében az új körülményekhez
alkalmazott kiadás. — Szakértő felügyelés alatt.

Nagy 8-rét füzve 30 p.kr.

Nyomatja és kiadja Landerer és Heckenast, egyetem-utca 4. szám, Pesten.

Epen most jelent meg

Heckenast Gusztáv kiadónál (kalap-utca 1 szám, 1 emelet),
valamint minden hiteles könyvárusnál kapható :

Helység jegyzője hivatásában

mint

a község hivatalnok a s tanácsadója.

SEGÉDKÖNYV

községek, községi előljárók, községi tagok, községi hivatalnokok,
helységi jegyzők stb. számára.

HAHN MIHÁLY,

Pest-Pilis megyei hatóság cs. kir. al-adófelügyelőjétől Pesten.

(Magyar-német kiadás).

Előfizetési ára augusztusig 3 forint pengő pénzben.

TARTALOM :

Előszó.

Bevezetés.

I. Az austriai császári államkoronaország-
gaibani szerves intézmények alapelvei. —
II. Ideiglenes határozatok a cs. k. megye-
hatóságoknak oly községek község-ügyek-
beni hatáskörére nézve, melyek, a jobbágy-
ságnak és uradalmi törvényhatóságnak
megszüntetésével, az előbbi felügyeletet el-
vesztették.

Első osztály.

A legszükségesebb kellékek a hivatalos ke-
zelésnél és az ügyvitel mintázatainál, a köz-
ségekre nézve.

Első szakasz.

Oktatás a községi tulajdon kezeléséről, a
vagyonkezelés iránti vezérelveket, to-
vábbá a leltár és költségterv (Präliminar-)
készítést, a pénztárkezelést s a szá-
madást illetőleg; falusi és városi köz-
ségekre nézve, Buda és Pest szabad királyi
városok kivételével. — A községi tulajdon
fogalma. — Rendelkezéssel bíró községi va-
gyon. — Kezelési közlöny és a kezelés fő-
elvei. — Leltár. — Költségszámítási terv.
Pénztárkezelés. — Számadás. — Ellenör-
ködés.

Második szakasz.

A hivatalos beadványok följegyzéséről,
elintézéséről s őrzéséről minden oly köz-
ügyekben, melyekben a községek a fel-
sőbbi hatóságot közrehatásukkal elősegíteni
kötelesek.

Harmadik szakasz.

Oktatás a község előljárai számára az
egyenes adók és adójárlékoknak őket il-
lető beszéde és befizetése iránt. — I. Fe-
jezet. Kötelezettségei a községeknek az
adóbefizetést illetőleg. — II. Fejezet. Se-
gédesszközök és intézkedések az adóbesze-
dés iránt. — III. Fejezet. Adóbeszedés.
— IV. Fejezet. Adóbeszedés. — Áta-
lános határozatok.

Második osztály.

Közrehatása a községeknek minden a cs. k.
szolgabírói hivatalt illető ügyekben.
I. Közesend és rend feletti örökös.

Megnyitási jelentés.

LEHOTZKY JÁNOS

könyv- mű-

és
hangjegy-kereskedése,

kölesön-könyvtárral

Szathmár-Németiben,

uj könyv- és műtárának megnyitása-
val ajánlja magát a t. ez. közönség
figyelmébe.

II. Kihirdetése a törvényeknek és rende-
leteknek. — III. Felügyelet az ország- és köz-
ség határaitra s megyéire. — IV. Hatály,
elemi csapások, éhség s egyéb inségi esetek
alkalmával. — V. Birtok-háborításoknál. —
VI. Országos közföldmívelési ügyekben. —
VII. Viziművek-, hidak- és utak-építést,
nem különben hajómalomokat illető ügyek.
— VIII. Kereskedelmi s iparüzleti-ügyek.
— IX. Összeírás, községhez tartozás, ka-
tonai, rokkantak és honlevelek iránti ügyek.
— X. Előfogatszolgáltatás és beszállásolás.
— XI. A hadseregnek élelmezése. — XII.
Házassági ügyek. — XIII. Árverésügyek.
— XIV. Rendőr-igazgatási ügyekben. —
XV. Sajtó- s egylet-ügyek. — XVI. Az
ünnep- s vasárnapok megünneplésére ügye-
let és a vallás háborításainak meggátálása.
— XVII. Idegeni rendőrség-, utlevél- s
kiutasításügy, czirkulások. — XVIII. Sze-
gény-ügy. — XIX. Egészség-ügy. — XX.
Közkerécséségi rendőrség. — XXI. Tisz-
taság- és uti-rendőrség. — XXII. Cseléd-
ügyi-rendőrség. — XXIII. Tűz- s építési-
rendőrség. — XXIV. Vásár- s iparüzleti-
rendőrség s mértékhiatalosítási ügy. — XXV.
Mezei-, erdei- és vadászati-rendőrség. —
XXVI. A cs. kir. szolgabírói hivatalra li-
vatkozás. — XXVII. A rendőrségi szabá-
lyok megsértésénél határozatok. — XXVIII.
Alapítványi ügyek. — XXIX. A házasság
kihirdetése alólí fölmentmény megadása,
egyházi- és paplakok építési-, valamint a
papi illetékek ügyei. — XXX. Iskolai
ügyek. — XXXI. A községi ügyek keze-
léséről felügyelet. — XXXII. A törvények
kezelése. — XXXIII. Katonai segély meg-
rendelése. — XXXIV. A csendőrségi vi-
szonyok. — XXXV. A szolgabírói hivatal
tekinthetősége föntartása.

Harmadik osztály.

Közrehatása a községeknek minden bírói
ügyekben.

Függelék.

Szabványjavaslat mintája egy nyug-, öz-
vegy- és árva-véd-intézet alapítására a hely-
ségjegyzők számára Magyarországon.

41 UJ FÖRDÖK.

Az alsó-alapi sós-fürdők folyó évi ju-
nius 24-kén a közönség használatára meg-
nyitnak.

Leginkább vannak javulva : görvél-
y-közből, mindennemű mirigy- és más bel-
és küldaganatokban és keményedések-
ben, maj-, lép- és alhas-dugulásokban,
köszvényben, aranyérből, mindennemű
elnyálkásodásokban, üdült bőr-küte-
gekben, tagzsugorodásokban stb.

A helységben levén a fürdők, elegendő
lakás kapható.

Az ivó- és fürdő-kurát igazgatandja

Dr. Eleméry Ferencz.